

PAM JENOFF

De vrouw van
de diplomaat

Vertaling Mieke Trouw

HarperCollins

Voor dit boek is papier gebruikt dat onafhankelijk is gecertificeerd door FSC® om verantwoord bosbeheer te waarborgen.
Kijk voor meer informatie op www.harpercollins.co.uk/green.

HarperCollins is een imprint van Uitgeverij HarperCollins Holland, Amsterdam.

Copyright © 2008 Pam Jenoff
Oorspronkelijke titel: *The Diplomat's Wife*
Copyright Nederlandse vertaling: © 2015 HarperCollins Holland
Vertaling: Mieke Trouw
Omslagontwerp: HarperCollins Holland
Bewerking: Pinta Grafische Producties
Zetwerk: Mat-Zet B.V., Huizen
Druk: ScandBook UAB, Lithuania, met gebruik van 100% groene stroom

ISBN 978 94 027 1476 0
ISBN 978 94 027 7107 7 (e-book)
NUR 302
Eerste druk juli 2010
Vijfde druk februari 2024

Originele uitgave verschenen bij Harlequin Enterprises ULC, Toronto, Canada.
Deze uitgave is uitgegeven in samenwerking met Harlequin Books SA.
HarperCollins Holland is een divisie van Harlequin Enterprises ULC.
* en ™ zijn handelsmerken die eigendom zijn van en gebruikt worden door de eigenaar van het handelsmerk en/of de licentienemer. Handelsmerken met ® zijn geregistreerd bij het United States Patent & Trademark Office en/of in andere landen.

www.harpercollins.nl

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Alle in dit verhaal voorkomende personen zijn ontleend aan de fantasie van de schrijver. Elke gelijkenis met bestaande personen berust op toeval.

1

Ik weet niet hoeveel uren of dagen ik al op deze koude, harde vloer lig te wachten tot ik doodga. Een poosje dacht ik dat ik al dood was, dat ik werd omgeven door de stille duisternis van mijn graf, niet in staat om me te bewegen of te praten.

Ik voel een scherpe pijscheut door de rechterkant van mijn lichaam gaan. Het is nog niet voorbij. Er dringen weer zachte geluiden tot me door: ratten die aan de muren krabben, druppelend water waar ik niet bij kan. Op het ijskoude beton begint mijn hoofd te bonzen.

Nee, ik ben niet dood. Nog niet, al kan het nooit lang meer duren. Ik kan het niet meer verdragen. In gedachten zie ik de bewaker weer boven me, en zie ik de ijzeren staaf die hij hoog boven zijn hoofd houdt. Mijn maag verkrampt. Heb ik doorgeslagen? Nee, antwoordt een stem in mijn binnenste. Je hebt je mond gehouden. Je hebt het goed gedaan. Het is een mannenstem. Alek, of Jakob wellicht. Of misschien is het wel iemand anders. Alek is dood, gevangengenomen en gefusilleerd door de Gestapo. Misschien is Jakob ook wel dood. Het zou kunnen dat Emma en hij er niet in zijn geslaagd om de grens te bereiken.

Emma... Ik kan me haar blik op de spoorbrug nog helder voor de geest halen. Haar lippen voelden koel aan toen ze zich bukten om me een kus op mijn wang te geven. 'Moge God je bijstaan, Marta.' Ik was te zwak om iets te zeggen, maar ik knikte en zag haar over de brug weggrennen, de duisternis in.

Toen ze weg was, keek ik naar de brug. Onder me zag ik een donkerrode vlek, die zich steeds verder over de sneeuw verspreidde. Bloed, besefte ik. Mijn bloed. Of misschien het zijne. Het lichaam van de Kommandant lag roerloos een paar meter van me af. Zijn gezicht zag er vredig uit, bijna onschuldig, en heel even kon ik me voorstellen dat Emma van hem had gehouden.

Voor mij had hij niets betekend. Ik had hem doodgeschoten.

Mijn zij begon witheet te branden op de plaats waar de kogel van de Kommandant me had geraakt. In de verte zwol het geluid van de sirenes aan. Even had ik spijt dat ik Emma had aangespoord om te vluchten, dat ik haar aanbod van een gezamenlijke ontsnapping had afgeslagen. Ik wist echter dat ik haar alleen maar tot last zou zijn geweest. Als ze me had meegenomen, zouden we allebei zijn gepakt. Nu had ze tenminste nog een kans. Alek zou trots op me zijn geweest. Jakob ook. Even verbeeldde ik me dat hij zich over me heen boog en dat de wind met zijn bruine haar speelde. Met zijn mond vormde hij de woorden 'dank je', en vervolgens was hij ook verdwenen.

Daarna arriveerde de Gestapo, en ik bleef met gesloten ogen liggen in de hoop dat ik snel zou sterven. Toen ze beseften dat ik de Kommandant had doodgeschoten, leek het er even op dat ze me ter plekke zouden executeren, tot een van hen opmerkte dat kogels schaars waren en niet verspild mochten worden. Een ander zei dat ik waarschijnlijk nog ondervraagd moest worden. Daarom raapten ze me op en gooiden ze me ruw achter in een vrachtwagen. 'Er komt een moment dat ze zal wensen dat we haar hier hadden gedood,' zei een van hen.

Nu ik aan die woorden terugdenk, gaat er een huivering door me heen. Ik wens inderdaad bijna elke dag dat ze me hadden doodgeschoten. Ik ben hier nu een paar maanden, of zijn het jaren? Er is hier geen besef van tijd, ik ken alleen maar eindeloze dagen vol eenzaamheid, honger en pijn. De eenzaamheid is het zwaarst. Sinds ik hier ben, heb ik nog geen enkele andere gevangene gezien. Soms ga ik tegen de muur liggen, omdat ik denk dat ik in de cel naast me iemand hoor praten of ademen. 'Hallo?' fluister ik dan, en dan druk ik mijn hoofd tegen de scheur die vlak bij de grond zit. Er komt nooit een reactie.

Als ik dan eindelijk voetstappen in de gang hoor, ben ik altijd doods-

bang. Is het het keukenhulpje, dat me met zijn donkere holle ogen aanstaart als hij het blad met het beschimmelde brood en het bruine water voor me neerzet? Of is het een van hen?

De martelingen komen altijd in onverwachte, onvoorspelbare aanvallen. Soms gebeurt er dagen- of wekenlang niets, en dan komen ze een paar keer kort achter elkaar. Terwijl ze me slaan, stellen ze steeds dezelfde vragen. Voor wie werk je? Wie heeft je opdracht gegeven om Kommandant Richwalder neer te schieten? Geef ons de namen en we houden op, eerlijk waar. Maar ik vertel niets, en ze gaan door tot ik buiten westen raak. Een paar keer hebben ze me bijgebracht om opnieuw te beginnen. Meestal, zoals vandaag, word ik in mijn eentje wakker in mijn cel.

Ondanks alles heb ik niet doorgeslagen. Ik kan trots op mezelf zijn. Inwendig moet ik daarom glimlachen, maar dan verdwijnt het tevreden gevoel. Ik had gedacht, ik had bijna gehóópt dat ze me deze keer dood zouden slaan. Ik leef echter nog, en dat betekent dat ze weer terugkomen. Mijn lichaam begint te trillen. Het wordt elke keer erger, en ik kan er niet meer tegen. Ik kan beter dood zijn voordat ze me komen halen.

Ik voel weer een scherpe pijnscheut in mijn zij. Kort na mijn aankomst in de gevangenis hebben de nazi's me geopereerd om de kogel te verwijderen. Op dat moment begreep ik niet waarom ze mijn leven probeerden te redden, maar dat was voordat de ondervragingen begonnen. De pijn wordt erger en ik begin te transpireren. Opeens wordt de cel kouder en verlies ik weer het bewustzijn.

Een poos later word ik wakker. In de cel hangt de vieze geur van mijn eigen uitwerpselen. In de verte hoor ik een onbekend, laag rommelend geluid dat me niet bekend voorkomt. Door mijn oogleden zie ik licht. Hoeveel tijd is er voorbijgegaan? Ik breng mijn handen naar mijn gezicht. Mijn recheroog is bij de laatste ondervraging dichtgeslagen. Ik wrijf over mijn linkeroog en veeg de dikke korst weg die zich in de ooghoek heeft gevormd. Knipperend met mijn ogen kijk ik de cel rond. Het vertrek is wazig, maar dat is het al sinds ze me bij aankomst mijn bril hebben afgepakt. Ik zie een bleke streep daglicht, die door het ene piepkleine raampje bij het plafond een weg naar binnen heeft gevonden en een plasje water

op de vloer verlicht. Mijn uitgedroogde keel doet pijn. Kon ik maar bij het water... Ik ben echter nog te zwak om me te bewegen.

Het rommelende geluid houdt op. Ik hoor voetstappen op de vloer boven me, en daarna op de trap. De bewakers komen me halen. Ik doe mijn oog weer dicht als ik de sleutel in het slot hoor. De deur van de cel gaat open, en dan hoor ik zachte mannenstemmen. Ik dwing mezelf om stil te blijven liggen, om niet te trillen of hun op een andere manier te laten weten dat ik bij bewustzijn ben. De voetstappen komen dichterbij. Ik zet me schrap voor de ruwe greep en de klappen die ongetwijfeld zullen volgen.

De mannen blijven echter midden in de kamer staan, en het lijkt wel of ze een meningsverschil hebben. Opeens dringt het tot me door dat ze geen Duits spreken. Ik spits mijn oren. '...te slecht aan toe,' zegt een van de stemmen. Het is geen Russisch of Slavisch... maar Engels! Mijn hart springt op. 'Ze moet hier weg.'

Vlug doe ik mijn goede oog open. In mijn cel staan twee mannen in donkergroene uniformen. Engelsen? Amerikanen? Ik knijp met mijn oog, maar ik kan de vlag op hun mouw niet zien. Zijn we bevrijd? De kleinste van de twee staat met zijn rug naar me toe. Over zijn schouder zie ik de andere man, die naar de deur wijst. 'Ze moet hier weg,' herhaalt hij boos. De kleinste schudt zijn hoofd.

Ik moet hun aandacht trekken. Ik probeer rechtop te gaan zitten, maar dat is te pijnlijk. Ik haal diep adem, hoest en til mijn arm een stukje op.

De langste van de twee kijkt naar me. 'Zie je wel?' roept hij over zijn schouder terwijl hij snel naar me toe komt. De andere man zegt niets, maar loopt hoofdschuddend de cel uit.

De militair knielt bij me. 'Hallo.'

Ik doe mijn mond open, maar er komt alleen maar een gurgelend geluid uit mijn keel.

'Sst.' Hij legt zijn vinger op zijn lippen. Ik knik en voel mijn wangen rood worden. Hij steekt zijn hand uit om mijn arm aan te raken, maar ik deins terug. Lange tijd heeft menselijk contact voor mij alleen maar pijn betekend. 'Rustig maar,' sust hij terwijl hij op de vlag op zijn mouw wijst. 'Ik ben Amerikaan. Je hoeft niet bang te zijn.' Hij steekt nog een keer zijn

hand uit, langzamer deze keer, en ik dwing mezelf om mijn pijn te verbijten als hij mijn arm optilt en zijn grote, eeltige vingers op mijn pols drukt. Ik was bijna vergeten dat mensen elkaar zo voorzichtig kunnen aanraken. Hij voelt me de pols en legt zijn andere hand op mijn voorhoofd. Terwijl hij zijn wenkbrauwen fronst, begint hij vlug in het Engels te praten, en zijn blauwe ogen flitsen heen en weer. Ik schud voorzichtig mijn hoofd. Ik begrijp hem niet. Hij houdt halverwege een zin op, en er verschijnt een lichte bloes op zijn bleke wangen. 'Sorry.'

Hij haalt een metalen fles van zijn koppel, draait hem open en schenkt wat vloeistof in de dop. Daarna ondersteunt hij met zijn ene hand mijn nek. Ik sta mezelf toe om tegen zijn warme hand aan te leunen. De geur van zijn mouw brengt een jeugdherinnering naar boven, dennenaalden op bosgrond. Hij tilt mijn hoofd een stukje op en ondersteunt me alsof ik een zuigeling ben. Daarna brengt hij de dop naar mijn lippen. 'Drink maar.'

Ik slik het water door dat hij in mijn mond giet. Het smaakt een beetje naar zout en metaal, maar dat kan me niet schelen. Ik drink de hele eerste dop leeg, en daarna nog een tweede.

Tijdens het drinken bestudeer ik zijn gezicht. Hij is een paar jaar ouder dan ik, hooguit drie- of vierentwintig. Zijn donkere haar is aan de zijkant erg kort, maar aan de bovenkant krult het. Hij kijkt ernstig, maar aan de rimpeltjes bij zijn ogen zie ik dat hij vaak lacht. Hij ziet er aardig uit. Knap. Opeens ben ik me bewust van mijn smerige gevangenisjurk en mijn klittende haar, dat vol vuil en bloed zit.

Ik neem nog een laatste slokje, maar dan ben ik uitgeput. Voorzichtig legt hij mijn hoofd weer op de grond. Niet doen, wil ik zeggen, want zijn aanraking is inmiddels vertrouwd en troostvol geworden. In plaats daarvan lach ik naar hem om mijn dankbaarheid te tonen. Hij knikt terug. Aan zijn droevige blik zie ik dat hij zich afvraagt hoe ik hier ben beland, wie me dit heeft aangedaan. Hij wil gaan staan, en in paniek probeer ik overeind te krabbelen en zijn hand te pakken.

'Rustig maar.' Hij knielt nog een keer bij me en gebaart met zijn hoofd naar de deur. 'Dokter.' Hij wil hulp halen. Ik ontspan me enigszins, maar klem me nog altijd aan hem vast. 'Rustig maar,' herhaalt hij langzaam terwijl hij me een kneepje in mijn hand geeft. 'We halen je hier weg.'

Weg... Mijn ogen beginnen te branden. De nachtmerrie is voorbij. Het is bijna niet te geloven. Er rolt een enkele, hete traan over mijn wang, die hij met zijn hand wegveegt.

Hij schraapt zijn keel en legt zijn vrije hand op zijn borst. 'Paul.'

Paul... Ik staar naar hem en herhaal zijn naam in mijn hoofd. Ik weet niet of ik kan praten, maar hij moet weten hoe ik heet. Ik slik en haal diep adem. 'M-marta,' breng ik met moeite uit. Door de inspanning en alles wat er met me is gebeurd, wordt het vervolgens weer zwart om me heen.

2

‘Kijk eens aan, we zijn wakker.’ Een kordate, onbekende vrouwenstem snijdt door de duisternis. Zijn de Duitsers teruggekomen? Ik houd mijn adem in. Er is iets veranderd. Het ruikt in mijn omgeving niet meer naar uitwerpselen, maar naar ontsmettingsmiddelen en verf. Ik hoor ook geen ratten en waterdruppels meer. Die geluiden zijn vervangen door zacht geruis en gedempte stemmen.

Als ik mijn ogen abrupt opendoe, zie ik tot mijn stomme verbazing dat ik niet meer in mijn cel lig, maar in een grote kamer met heldergele muren. Waar ben ik? Bij het voeteneinde van het bed staat een vrouw. Haar gezicht is wazig, maar ik kan zien dat ze een witte jurk en een kapje draagt.

Ze komt naast me staan, legt haar hand op mijn voorhoofd en vraagt: ‘Hoe voel je je?’

Ik slik onzeker. Ik heb nog steeds pijn in mijn zij, maar die is niet meer zo hevig, meer iets als een zeurende kiespijn.

‘Ik heet Dava. Weet je waar je bent?’

Ze spreekt geen Pools, maar ik kan haar verstaan. Het dringt tot me door dat ze Jiddisch spreekt. Die taal heb ik niet meer gehoord sinds ik het getto heb verlaten. Maar Jiddisch lijkt op Duits, en de vrouw heeft een bepaald accent. Misschien is dit gewoon weer een nazitruc om me aan het praten te krijgen.

De vrouw ziet dat ik van streek raak en geeft snel antwoord op haar

eigen vraag. 'Je bent in een opvangkamp van de geallieerden, even buiten Salzburg.'

Kamp. Salzburg. Ik probeer koortsachtig na te denken. 'Nazi's?' weet ik uit te brengen. Mijn keel doet evenveel pijn van het praten als van de inspanning.

'Verdreven. Hitler heeft zelfmoord gepleegd en de Duitse militairen hebben zich overgegeven. De oorlog in Europa is voorbij.' Haar stem is zelfverzekerd, zonder een spootje angst.

Ik ontspan me weer een beetje en laat haar woorden op me inwerken als ze boven mijn hoofd het gordijn dichttrekt om het zonlicht buiten te houden. Ik wil zeggen dat ze de gordijnen open mag laten. Ik heb al zo lang in de duisternis geleefd.

'Zo, dat is beter,' zegt ze. Ik kijk naar haar. Door haar mollige figuur ziet ze er moederlijk uit, maar aan haar gezicht kan ik zien dat ze hooguit dertig is. Er piekt een bruine lok onder haar verpleegsterskapje uit.

Dava pakt een blauwe kan en schenkt water in een glas op mijn nachtkastje. Ik wil rechtop gaan zitten, maar ze duwt met haar vrije hand tegen mijn schouder. 'Wacht.' Van het lege bed naast het mijne pakt ze een kussen, en terwijl ze me een stukje van het bed tilt, legt ze het op mijn kussen. Pas op dat moment merk ik dat ik een lichtblauw ziekenhuishemd van ruwe katoen draag. 'Je lichaam heeft veel te verduren gehad. Je moet heel voorzichtig bewegen.' Ik til mijn hoofd op als Dava het glas naar mijn lippen brengt. 'Voorzichtig,' herhaalt ze. Ik neem een klein slokje. 'Goed zo, Marta.' Ik kijk op, verrast dat ze mijn naam weet. 'Het stond op je voorhoofd toen je werd binnengebracht,' legt ze uit. Bij het zien van mijn verbaasde blik voegt ze eraan toe: 'De soldaten die de kampen bevrijden, schrijven vaak namen of opmerkingen over iemands gezondheidstoestand op de huid van de patiënten. Soms hebben ze geen papier, soms zijn ze bang dat de informatie onderweg zoekraakt.'

Ik neem nog een slokje en leg mijn hoofd weer op het kussen. Opeens herinner ik me de militair die me in de gevangenis wat te drinken gaf. 'Hoe ben ik hier gekomen?'

Dava zet het glas weer op het nachtkastje. 'De Amerikanen hebben je bij de bevrijding van een kamp in de gevangenis gevonden. Dat was in

Dachau, net buiten München. Dit kamp ligt twee uur verder naar het zuiden, niet ver van de Duitse grens, dus veel van de bevrijde mensen belanden hier. Je bent hier al meer dan een week, en al die tijd ben je bewusteloos geweest. Je wond was ontstoken en je had hoge koorts. We wisten niet zeker of je het zou halen, maar nu ben je wakker, en de koorts is gezakt.' Dava kijkt over haar schouder en kijkt daarna weer naar mij. 'Rust nog maar een paar minuutjes uit. Ik zal de dokter vertellen dat je wakker bent.'

Terwijl ze wegloopt, til ik mijn hoofd weer op. Hoewel ik alles wazig zie, kan ik twee rijen bedden onderscheiden, die in een lange, rechthoekige ruimte allemaal even ver van elkaar af staan. Ik lig in de hoek van het vertrek, met één kant van het bed tegen de muur. Met uitzondering van het bed naast me lijken alle bedden bezet te zijn. Een paar in het wit geklede vrouwen lopen kordaat heen en weer.

Een paar minuten later komt Dava met een dienblad in haar handen terug. Achter haar loopt een oudere man met een dikke bril, die me de pols neemt en aan mijn voorhoofd voelt. Daarna schuift hij de dekens weg en wil hij de zoom van mijn hemd optillen. Verrast deins ik achteruit.

Dava zet het blad op het lege bed naast haar en komt naar voren. 'Hij wil alleen maar even kijken of de wond goed heelt.'

Ik ontspan me een beetje en sta toe dat de dokter mijn hemd optilt. Ik doe mijn best om zijn koude, onbekende handen op mijn buik te negeren. Daarna trekt hij het hemd nog verder terug en legt hij de wond bloot. Tot mijn verbazing zie ik verse hechtingen op het litteken zitten.

'Toen je werd binnengebracht, hebben ze je weer moeten opereren,' legt Dava uit. 'Er zat nog een stuk van de kogel in je lichaam, en je had een ontsteking gekregen.'

Ik knik. In de gevangenis had ik me vaak afgevraagd waarom mijn zij nog zoveel pijn deed nadat de nazi's me hadden geopereerd. Hoewel de tweede operatie nog maar kort geleden is, voel ik me nu al beter.

De dokter trekt mijn hemd weer naar beneden en wendt zich tot Dava. Zijn stem is bruusk, en zijn Duits heeft zo'n zwaar accent dat ik hem niet begrijp. Als hij haastig wegloopt, zegt Dava: 'Volgens hem geneest de wond heel goed, en hij zei dat je iets moet eten. Heb je trek?'

Voordat ik iets kan zeggen, pakt Dava een kom van het blad achter haar. 'Soep,' kondigt ze opgewekt aan. Ik ga voorzichtig rechtop zitten. Deze keer houdt ze me niet tegen, maar houdt ze de kom vlak onder mijn kin. Zodra ik de geurige inhoud ruik, word ik misselijk en breekt het koude zweet me uit. Dava ziet het en zet de kom op het nachtkastje. 'Laten we maar eens beginnen met een beetje thee,' zegt ze terwijl ze een kop en schotel van het blaadje pakt.

Ik slik, en mijn maag komt weer tot rust. 'Dat kan ik wel binnenhouden.'

Dava geeft me de kop, en ik neem een slokje. De vloeistof is lauwwarm en verzacht mijn keel. Met het kopje in mijn handen kijk ik omhoog. Het hoge plafond lijkt met een bepaald patroon te zijn versierd. Ik knijp mijn ogen om het beter te kunnen zien.

'Vroeger was dit een eetkamer voor officiële gelegenheden,' legt Dava uit. 'Het hele kamp bevindt zich op het grondgebied van Schloß Leopoldskron, ooit een paleis van de Habsburgers. De nazi's hadden het van de oorspronkelijke bewoners afgepakt, en wij hebben het van de nazi's overgenomen. Het paleis en het bijbehorende grondgebied zijn erg mooi. Als je een beetje opgeknapt bent, zal ik je een rondleiding geven.'

'Dank je.' Ik neem nog een slokje thee.

Dava wijst naar boven. 'Als je goed kijkt, kun je de invloed van de barok zien. De details zijn echt heel bijzonder.'

'Ik kan ze niet zien,' beken ik aarzelend.

'Wat bedoel je?' Dava stem klinkt bezorgd. 'Hebben de nazi's je iets aangedaan? Heb je een klap op je hoofd gehad? Ben je gevallen?'

'Nee,' antwoord ik hoofdschuddend, al hebben ze me maar al te vaak op mijn hoofd geslagen. 'Ik ben erg bijziend. Bij mijn arrestatie hebben ze me mijn bril afgepakt.'

'Ach heden, waarom heb je dat niet meteen gezegd? In de voorraadkamer hebben we een hele doos met brillen.' Ik vraag me af wat er met de vorige eigenaars is gebeurd. 'Zodra je klaar bent met eten, zal ik er een paar voor je halen,' vervolgt Dava. 'Zullen we nu de soep nog eens proberen?' Ze neemt het theekopje van me aan, zet het op het blad en pakt de soepkom weer. Mijn maag begint te rommelen. Ik slik de eerste

hap door die Dava in mijn mond schept en geniet van de warme zoute soep die door mijn keel glijdt. We zeggen niets terwijl ze een tweede en derde lepel naar mijn mond brengt. ‘Laten we heel even kijken of je dit binnenhoudt,’ zegt ze.

Ik doe mijn mond open om te protesteren, want dit is het eerste verse voedsel dat ik in maanden heb geproefd, maar dan besef ik dat ze gelijk heeft. Terwijl ik achteroverleun, kijk ik het vertrek rond. ‘Waarom ligt er eigenlijk niemand naast me?’ informeer ik. ‘Volgens mij is de rest van de zaal helemaal vol.’

‘Waarom je niet bij de rest ligt, bedoel je?’

‘Ja.’

Dava aarzelt. ‘De anderen komen uit de kampen.’

‘Wat bedoel je? Je zei toch dat ik in Dachau zat? Dat is ook een kamp.’

‘Dat klopt, maar je zat in de gevangenis. Je was niet bij de andere vrouwen ondergebracht.’ Ik bestudeer Dava’s gezicht. Zou ze weten waarom ik in die gevangenis zat? ‘De omstandigheden waren voor de meeste mensen erg slecht,’ voegt ze eraan toe.

‘Slechter dan de mijne?’ Ik vraag me af wat er erger is dan de afranselingen, de uithongering en de eenzaamheid die ik heb ondergaan.

‘Misschien niet slechter, maar anders. Er heersten veel ziektes: dysenterie, tyfus.’

Tyfus. Mijn moeder is in het getto van Krakau aan tyfus overleden. In gedachten zie ik haar door zweren aangetaste lichaam, en ik hoor haar in haar koortsdelirium schreeuwen.

‘We wilden niet dat je een ziekte zou oplopen terwijl je nog zwak was van de operatie en de infectie,’ vervolgt Dava. ‘Daarom hebben we je een stukje van de anderen af gelegd. Maar het bed naast je zal niet lang leeg blijven. We verwachten weer een transport, en ik denk dat je dan wel een buurvrouw krijgt. Maar dat zien we dan wel weer. Eerst nog wat soep.’

Terwijl Dava me een paar happen soep geeft, kijk ik over haar schouder. De meeste andere vrouwen liggen doodstil in bed, en opeens hoor ik geluiden die me eerder niet zijn opgevallen: zacht gekreun en het gezoem en gepiep van medische apparatuur. Ik ruik ook iets anders: de vage metalige geur van bloed.

Ik kijk weer naar Dava en bestudeer aandachtig haar gezicht. ‘Waar kom jij vandaan?’

‘Oorspronkelijk uit Rusland, maar mijn familie is in mijn jeugd naar Wenen verhuisd. Mijn ouders zijn in Buchenwald omgekomen.’

‘Ben je Joods?’ Ik kan niet voorkomen dat mijn stem verbaasd klinkt. Met haar mollige figuur ziet Dava er niet uit alsof ze in een kamp heeft gezeten.

Ze knikt. ‘Ik deed een talenstudie in Zuid-Frankrijk toen de oorlog uitbrak. Mijn familie wilde niet dat ik naar huis kwam. Daarom heb ik me als verpleegster aangemeld bij de geallieerden, en ik ben naar huis teruggekeerd zodra de situatie het toeliet. Ik ben mijn ouders en mijn ouderlijk huis kwijtgeraakt. Er was niets meer over.’

Bij mij ook niet, denk ik, en ik voel mijn ogen branden.

‘Niets meer over,’ herhaalt Dava even later, maar haar toon klinkt opgewekt.

Pas als ze de kom op het blaadje zet, besef ik dat ze het over de soep heeft. Er is niets meer van over. Opeens lig ik weer hongerig in mijn cel en vraag ik me af wanneer ik weer te eten zal krijgen. Komt Dava vandaag nog een keer langs? Even dreig ik in paniek te raken.

Kennelijk heeft Dava wel vaker met mensen als ik te maken gehad, want ze lijkt mijn gedachten te lezen. ‘Maak je maar geen zorgen,’ zegt ze terwijl ze zachtjes op mijn schouder klopt. ‘Onze keuken wordt bevoorrad door het Rode Kruis. Er is meer dan genoeg soep, en we hebben ook allerlei andere dingen te eten. Als je nog trek hebt en de soep binnen kunt houden, kan ik je over een uur wat brood brengen. Maar het is beter als je nu even stopt met eten. Het is voor je eigen bestwil.’

Opgelucht leun ik achterover. ‘Dank je.’

‘Niets te danken.’ Dava staat op. ‘Ik moet nu bij een paar andere patiënten langs. Ga jij maar even rusten. Je moet goed aansterken.’

Opeens lijkt het wel of mijn oogleden zwaarder worden. ‘Ik ben inderdaad wel een beetje slaperig,’ erken ik.

‘Dat komt door het eten. Ga maar lekker slapen, dat is goed voor het herstel.’ Ze tilt het blaadje op en wil weglopen.

‘Dava,’ zeg ik terwijl ik weer rechtop wil gaan zitten.

Ze draait zich om. ‘Ja?’

‘Ik wil nog iets weten.’ Ik denk terug aan de militair die in de gevangenis bij me knielde. ‘Je zei dat ik ben binnengebracht door een paar Amerikanen. Weet je toevallig hoe ze heetten?’

Ze frons haar wenkbrauwen. ‘Nee, geen idee. Waarom wil je dat weten?’

‘Ik herinner me dat een militair me hielp voordat ik flauwviel. Volgens mij heette hij Paul.’ Mijn hart springt op als ik zijn naam hardop uitspreek.

‘Weet je zijn achternaam?’

Aarzelend denk ik diep na, want ik weet nog dat zijn naam op zijn uniform stond. Ik doe mijn ogen dicht en probeer tevergeefs de naam naar boven te halen. ‘Ik weet het niet.’

‘Op dit moment zijn er duizenden Amerikanen in Europa bezig om de kampen te bevrijden,’ zegt ze minzaam. De moed zakt me in de schoenen. ‘Ik zal wel eens informeren als het volgende transport uit de kampen komt, maar reken nergens op. Ga maar rusten. Ik kom terug als ik mijn ronde heb gedaan.’

Terwijl Dava wegloopt, laat ik me weer in mijn kussens zakken en kijk ik de zaal nog eens rond. Dit is geen droom. Ik ben echt gered. Door de uitputting val ik in slaap zodra ik mijn hoofd op het hagelwitte beddengoed leg.

Een poosje later doe ik mijn ogen open. Hoeveel tijd is er verstreken? Het is inmiddels bijna donker in de zaal, die alleen wordt verlicht door een straal maanlicht die koppig tussen de gesloten gordijnen boven mijn hoofd door piept. Overal om me heen klinkt de zware, moeizame ademhaling van zieke vrouwen die proberen te slapen. In de verte hoor ik iemand zachtjes huilen.

Ik slik en probeer het droge gevoel uit mijn keel te krijgen. Nadat ik rechtop ben gaan zitten, steek ik mijn hand uit naar het halfvolle glas dat Dava naast mijn bed heeft laten staan. Ik neem voorzichtig een slokje. Wanneer ik vervolgens het glas op het nachtkastje zet, zie ik een paar metalen voorwerpen die er eerder nog niet lagen. Brillen!

Nieuwsgierig steek ik mijn hand uit en pak ik er een. Als ik hem opzet, blijft de kamer wazig. Niet sterk genoeg. Vlug pak ik de volgende, maar die is nog zwakker dan de eerste. Teleurgesteld leg ik hem terug op

het nachtkastje. Misschien zijn ze geen van alle geschikt voor mij. De lenzen in de derde bril zijn te sterk, waardoor mijn slapen pijn doen als ik mijn blik scherp probeer te stellen. Ik kijk nog een keer naar het nachtkastje. Er liggen er nog maar twee. Zijn er nog meer brillen als deze ook niet geschikt blijken te zijn? Met ingehouden adem zet ik de vierde bril op mijn neus. Opeens zie ik het vertrek helemaal scherp. De glazen zijn bijna perfect. Ik kan weer zien!

Als ik me naar het raam draai, doet mijn zij pijn van de plotselinge beweging. Ik schuif het gordijn open en houd mijn adem in. Aan de horizon zie ik majestueuze bergtoppen met sneeuw erop, die scherp en puntig omhoogwijzen naar de met sterren bezaaide hemel. Het dringt tot me door dat dit de Alpen moeten zijn, en ik krijg kippenvel op mijn armen. Aan de voet van de bergen ligt een meer, en de bergtoppen weerspiegelen op het gladde wateroppervlak.

Knipperend met mijn ogen staar ik weer naar de bergen. Het is moeilijk te geloven dat zulke schoonheid nog bestaat. Wat doe ik hier? Waarom heb ik geluk gehad en leef ik nog terwijl zoveel anderen zijn gestorven? Er prikken tranen in mijn ogen. Moet ik nu bidden, God bedanken? Ik aarzel... Ik ben lang geleden van mijn geloof gevallen, op de dag dat mijn vader op het marktplein van ons dorp werd opgehangen. Zijn misdaad? Hij had stiekem eten gebracht naar een jongen die de nazi's voor straf wilden doodhongereren omdat hij brood had gestolen. Ik had die nacht op de brug ook moeten sterven, of anders in de gevangenis. Toch lig ik hier, en het voelt alsof een bepaalde kracht, iets wat groter is dan ik, me heeft geholpen om alles te overleven.

Na een laatste blik op de bergen laat ik de gordijnen dichtvallen. Op het moment dat ik weer wil gaan liggen, valt mijn oog op het bed naast me. Daarin ligt een jonge vrouw. Waarschijnlijk hebben ze haar binnengebracht toen ik sliep.

'Hallo,' fluister ik, maar er komt geen reactie. Ze haalt zo oppervlakkig adem dat ik me afvraag of ze bewusteloos is. Ik buig me naar haar toe en bestudeer haar gezicht. Vermoedelijk is ze even oud als ik, maar ze is zo uitgemergeld dat ik het niet zeker weet. Haar hoge jukbeenderen duwen zo hard tegen haar huid dat het lijkt of ze er elk moment doorheen kunnen breken. Onder haar flinterdunne oogleden zie ik haar ogen be-

wegen, en haar haar is zo kort afgeschoren dat er stukken hoofdhuid te zien zijn.

Ik kijk de zaal rond of ik Dava of een van de andere verpleegsters zie, want ik wil meer over het meisje weten. Er is geen verplegend personeel aanwezig. Mijn blik dwaalt weer af naar het meisje. Met haar vingers klemt ze de rand van het kussen vast, alsof ze bang is dat iemand het van haar zal afpakken. De deken is van haar schouders gegleden en onthult een bleek sleutelbeen boven haar ziekenhuishemd. Ik steek mijn hand uit en trek de deken omhoog om haar te bedekken. Vanuit mijn ooghoek zie ik een klembord op de rand van haar bed liggen. Heel voorzichtig, zonder haar wakker te maken, pak ik het op en bestudeer ik de bovenste bladzijde. Er staan medische gegevens op, met veel lange, onbekende woorden in het Engels, maar bovenaan zie ik een bepaald woord staan: Rose.

‘Rose,’ zeg ik hardop terwijl ik het klembord neerleg en naar haar gezicht kijk. Haar oogleden knippen, en ik herhaal zachtjes haar naam. Langzaam gaan haar ogen open. ‘Hallo,’ zeg ik in het Pools. Als ze niet reageert, ga ik over op Jiddisch. ‘Ik ben Marta.’ Het meisje zegt nog steeds niets, maar ze staart me met haar grote, amandelvormige, violetkleurige ogen aan.

Opeens herinner ik me hoe verward ik was toen ik hier wakker werd. Waarschijnlijk is ze doodsbang. ‘Je bent hier veilig,’ fluister ik, omdat ik me herinner hoe Dava me heeft getroost. ‘Dit is een opvangkamp van de geallieerden.’ Omdat ze nog steeds niet reageert, vraag ik me even af of ze misschien onvriendelijk is. Het volgende moment steekt Rose echter haar hand naar me uit. Ik pak haar magere, gloeiende vingers tussen de mijne. ‘Ik ben ervan overtuigd dat je vreselijke dingen hebt meegemaakt. Ik ook. Maar dat is nu allemaal voorbij.’ Zachtjes geef ik haar een kneepje in haar hand. ‘We zijn nu veilig. Ze hebben hier het beste met ons voor, en het wordt alleen maar beter, dat beloof ik je. Begrijp je dat?’ Rose geeft geen antwoord, maar doet haar ogen weer dicht.

Terwijl ik haar gezicht bestudeer, vraag ik me af of ik haar had moeten laten slapen. Moet ik een verpleegster roepen? Ik heb niet de indruk dat ze dringend iemand nodig heeft. Met haar hand nog in de mijne

leunt ze achterover in de kussens. Was het maar vast ochtend, dan kon ik Dava vragen waar Rose vandaan komt en wat er met haar is gebeurd.

Ik denk aan de heldere sterren boven de bergtoppen. Omdat ik te moe ben om nog een keer rechtop te gaan zitten, strek ik mijn hals uit om ze te bekijken. Tussen de gordijnen door kan ik er net eentje zien. Zal ik een wens doen, net als vroeger? Ik aarzel. Het lijkt zo hebberig om iets te wensen als je al blij mag zijn dat je leeft. Toch vraag ik me onwillekeurig af wat ik zou wensen, wat het leven voor me in petto heeft nu ik nog leef.

Ik draai me naar Rose om haar over de bergen te vertellen, maar haar ademhaling is regelmatig geworden, haar gelaatsuitdrukking vredig. Ik zal haar geen tweede keer wakker maken. Morgen kan ik haar de bergen wel laten zien. Met haar hand in de mijne ga ik weer op mijn rug liggen en tuur nogmaals naar de sterren.